

SUBJEKTÍVNÁ POHODA ČESKÝCH A SLOVENSKÝCH SESTIER A ICH ÚVAHY O ODCHODE

SUBJECTIVE WELL-BEING AND INTENTION TO LEAVE AMONG CZECH AND SLOVAK NURSES

Elena Gurková^{1,2}, Katarína Žiaková³, Mária Sováriová Soósová⁴, Silvie Haroková⁵, Radka Šerfelová³, Slávka Mrošková¹

¹Fakulta zdravotníckych odborov, Prešovská univerzita v Prešove, Slovensko

¹Faculty of Health Care, University of Presov in Prešov, Slovakia

²Wydział Nauk o Zdrowiu, Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, Pol'sko

²Faculty of Health Sciences, The University of Bielsko-Biala, Poland

³Ústav ošetrovatel'stva, Jesseniova lekárska fakulta v Martine, Univerzita Komenského v Bratislave, Slovensko

³Department of Nursing, Jessenius Medical Faculty in Martin, Comenius University in Bratislava, Slovakia

⁴Ústav ošetrovatel'stva, Lekárska fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Slovensko

⁴Department of Nursing Care, Faculty of Medicine, PJ Safarik University, Kosice, Slovakia

⁵Rehabilitační sanatorium, Lázně Darkov, Karviná-Hranice, Česká republika

⁵Rehabilitation Sanatorium, Darkov Spa, Karviná-Hranice, Czech Republic

Abstrakt

Cieľ: Cieľom medzinárodnej prierezovej štúdie bolo zhodnotiť úroveň subjektívnej pohody českých a slovenských sestier a jej vzťah k dĺžke klinickej praxe a ich uvažovaniu o odchode z pracoviska, profesie sestry a do zahraničia. **Metodika:** Výskumný súbor tvorilo 1055 sestier pracujúcich v lôžkových zariadeniach. Subjektívnu pohodu sestier sme hodnotili prostredníctvom Indexu osobnej pohody a Škály emocionálnej, habituálnej subjektívnej pohody. Rozdiely v subjektívnej pohode sme zisťovali jednorozmernou analýzou rozptylu (ANOVA), na zistenie závislosti medzi premennými sme použili Pearsonov korelačný koeficient. **Výsledky:** České sestry častejšie prežívali pozitívne a menej často negatívne emócie (afektívny komponent subjektívnej pohody) v porovnaní so slovenskými sestrami. Životná spokojnosť (kognitívny komponent subjektívnej pohody) bola na úrovni 60 – 70 % maxima stupnice, typického pre "nezápadné" krajiny (65,02; SD 15,80 - české sestry; 63,80; SD 16,43 - slovenské sestry). Štatisticky významné rozdiely v životnej spokojnosti medzi uvedenými skupinami sestier sa nepreukázali. Subjektívna pohoda sestier sa negatívne spájala rokmi praxe, ako aj úvahami o odchode z pracoviska, z ošetrovateľskej profesie a odchode pracovať do zahraničia. U slovenských sestier sa preukázali silnejšie vzťahy medzi jednotlivými komponentmi subjektívnej pohody a ich uvažovaním o odchode. **Záver:** Výsledky štúdie reflektujú zvyšujúcu sa pracovnú neistotu sestier, ktorú zaznamenávame v oboch krajinách v posledných rokoch. Ďalší výskum by sa mal zameriavať na identifikáciu ďalších faktorov, predovšetkým z oblasti pracovných podmienok, ktoré môžu významne vplývať na subjektívnu pohodu sestier.

Kľúčové slová: subjektívna pohoda sestier, úvahy o odchode, ošetrovatel'stvo.

Abstract

Aim: The aim of this international cross-sectional survey was to investigate subjective well-being of Czech and Slovak nurses and its relationship with years of experience and leaving intentions. **Methods:** The sample for study consisted of 1055 hospital staff nurses from Czech and Slovak Republics. The data were collected using a set of questionnaires that included the Positive Affect Scale, the Negative Affect Scale, and Personal Wellbeing Index. For determining the associations and correlations between variables, the parametric Pearson correlations were used. For group comparisons one way ANOVA procedure was performed. **Results:** Czech nurses experienced more positive affect and less negative affect than Slovak nurses. We did not find the statistical significant difference in life satisfaction (a cognitive component of subjective well-being) between Czech and Slovak nurses. Life satisfaction has been within the range of 60–70% SM found for Western populations (65.02; SD 15.80 - Czech nurses; 63.80; 16.43 - Slovak nurses). Subjective well-being correlated negatively with years of experience and leaving intentions. The stronger relationship between subjective well-being and leaving intentions was in Slovak nurses. **Conclusions:** The results of the study reflect an increased job insecurity of Czech and Slovak nurses. Future research should focus on investigation of other factors of subjective well-being, mainly from the area of work conditions.

Key words: subjective well-being, leaving intentions, nursing.

korespondence: elena.gurkova@unipo.sk

Úvod

Profesia sestry je v mnohých prípadoch spájaná s faktormi, ktoré môžu negatívne zasahovať do rôznych oblastí života sestier. Výskumných zistení, ktoré sa týkajú kvality pracovného života sestier je pomerne veľa. Vo všeobecnosti dominujú výskumy, ktoré sa zameriavajú na negatívne dôsledky stresogénnych faktorov v práci sestry. Tie potvrdzujú, že profesia sestry sa spája s vysokou mierou psychosociálnej záťaže (Hasselhorn et al., 2008; Aiken et al., 2001; Leka et al., 2012; van der Doef, Mbazzi, Verhoeven, 2012), negatívnym dopadom na zdravie (Estryn-Behar et al., 2003; Gershon et al., 2007; Kohler, 2010), ako aj nízkou pracovnou spokojnosťou sestier (Aiken et al., 2001; Hasselhorn et al., 2003). Na základe analýzy výsledkov viacerých európskych výskumov (Van der Schoot et al., 2003; Pilsjar, van der Lippe, van den Dulk, 2011) autori Van der Doef, Mbazzi, Verhoeven (2012) poukazujú na skutočnosť, že pracovné podmienky, ako aj ich vplyv na zdravotný stav sestier je v jednotlivých európskych krajinách rozdielny.

Subjektívna pohoda, resp. kvalita života sestier bola skúmaná vo vzťahu k viacerým aspektom profesie sestry, ako sú napríklad pracovné podmienky, práca na zmeny (Hasselhorn et al., 2003a), pracovné spôsobilosti (Chiu et al., 2007), dĺžka praxe a pracovná pozícia (Cimete et al., 2003), stres a preťaženie (Chiu et al., 2007; Kohler, 2010), sociálna opora zo strany spolupracovníkov a vedúcej sestry (Kohler, 2010; Lee et al., 2011; Cimete et al., 2003). Vzťahom osobnej pohody a stresormi sestier sa zaoberali českí autori Drozdová, Kebza (2011, s. 289). Ako najvýznamnejšie stresory sestier identifikovali interpersonálne vzťahy, nedostatočné finančné ohodnotenie, nadmerná pracovná záťaž a únava. Výsledky ich štúdie na vzorke 337 sestier potvrdzujú, že sestry môžu byť vystavené nadmernej záťaži vyplývajúcej jednak z distribúcie pracovných stresorov, ako aj z hľadiska vzájomných vzťahov medzi stresormi, vekom a životnými udalosťami sestier. V našich predchádzajúcich analýzach (Gurková et al., 2012) sme sa zamerali na sledovanie vzťahu pracovnej spokojnosti a subjektívnej pohody (ďalej SWB) českých a slovenských sestier. V uvedených prácach sa nám potvrdila teória, resp. hypotéza „prelínania“ (spillover hypothesis), ktorá naznačuje, že existuje vzájomný vzťah medzi prácou a inými oblastami nášho života (napríklad rodinným životom, vzťahmi v komunite, zdravím a pod.). Čím sú teda jednotlivci spokojnejší v práci, tým bude zároveň vyššia aj ich životná spokojnosť (Kačmárová, Baraniová, 2010; Kačmárová, 2011).

Cieľ

Cieľom našej predkladanej prierezovej štúdie bolo zhodnotiť úroveň subjektívnej pohody českých a slovenských sestier a jej vzťah k dĺžke klinickej praxe a ich uvažovaniu o odchode z pracoviska, profesie sestry a práci v zahraničí. Predovšetkým na Slovensku sme konfrontovaní s rastúcou nespokojnosťou sestier s vonkajším ohodnotením, ako aj stupňujúcou sa pracovnou neistotou sestier a táto skutočnosť bola zároveň inšpiráciou pre uskutočnenie výskumu s daným zameraním.

Súbor a metodika

Výskumný súbor tvorilo 1055 sestier z 34 lôžkových zariadení. Respondenti boli do výskumného súboru vybraní na základe vopred stanovených kritérií, so zaručením anonymity. Výskum bol realizovaný od októbra 2011 do marca 2012. Distribuovaných bolo 1200 dotazníkových setov. Návratnosť dotazníkov bola 87,9 %. Výskum spĺňa základné etické princípy kladené na výskum na ľudskom subjekte, bol schválený Etickou komisiou Jesseniovej lekárskej fakulty v Martine a Etickou komisiou Lekárskej fakulty Ostravskej univerzity v Ostrave. 556 (52,7%) sestier bolo zo Slovenskej a 499 sestier (47,3 %) z Českej republiky. 98,4 % sestier tvorili ženy; priemerná dĺžka praxe v rámci našej vzorky bola 19,13 ($\pm 11,04$) rokov; priemerná dĺžka praxe na súčasnom pracovisku bola 10,77 ($\pm 9,06$) rokov. 1002 sestier (95%) pracovalo na plný úväzok, 60,6 % sestier bolo vydatých a 72,5 % malo minimálne jedno dieťa. Významnú časť sestier (50,5%) v našej vzorke tvorili sestry, ktoré uvádzali najvyššie vzdelanie ukončené úplné stredoškolské vzdelanie (SZŠ).

V predkladanom príspevku sme vychádzali z Dienerovej teórie SWB (Diener et al., 1985; 1997). SWB sme operacionalizovali prostredníctvom dvoch komponentov – kognitívneho komponentu (spokojnosti so životom) a afektívneho komponentu (emocionálnej pohody). SWB sme merali nasledovne. Afektívny komponent (emocionálnu pohodu) sme merali prostredníctvom Škály emocionálnej, habituálnej subjektívnej pohody (SEHP) autorov Džuka, Dalbert (2002). Prostredníctvom tohto nástroja zisťujeme frekvenciu prežívania pozitívnych a negatívnych emócií. Škála obsahuje 10 položiek, z ktorých 4 (radosť, šťastie, pôžitok, telesná sviežosť) opisujú pozitívne rozpoloženie a 6 položiek (strach, hanba, smútok, pocity viny, hnev a bolesť) je pre negatívne rozpoloženie. Respondent vypovedá na šesťstupňovej škále od 6 (takmer vždy) po 1 (takmer nikdy), ako často prežíva uvedené emócie v poslednom období.

Dosiahnuté hodnoty vyššie ako 3,5 znamenajú častejšie prežívanie emócií, či už pozitívnych alebo negatívnych. Kognitívny komponent (spokojnosť so životom) sme merali prostredníctvom nástroja Personal Well-being Index (PWI) (International Wellbeing Group, 2006). PWI predstavuje nástroj merania subjektívnej kvality života, ktorá je v ňom operacionalizovaná prostredníctvom hodnotenia spokojnosti so špecifickými oblasťami života. PWI obsahuje osem položiek, ktoré korešpondujú s jednotlivými oblasťami života (životná úroveň, zdravie, životné ciele/dosiahnutie, vzťahy, bezpečnosť, komunita, budúcnosť, duchovný život). Jednotlivé položky tak reprezentujú samostatné oblasti života. V rámci jednotlivých položiek hodnotí respondent na stupnici od 0 do 10 svoju spokojnosť s danou oblasťou (0 znamená úplnú nespokojnosť so životom; 5 znamená neutrálnu spokojnosť a 10 označuje úplnú spokojnosť so životom). Pri vyhodnotení dotazníka sa skóre získané v rámci jednotlivých položiek konvertuje na stupnici 0 – 100. Cieľom je získať percento maxima stupnice (*percentage of scale maximum*, % SM). Normatívne hodnoty životnej spokojnosti pre populáciu v západných krajinách dosahuje hodnoty 70 – 80 % SM. Pre nezápadné krajiny sú o 10 % SM nižšie (Cummins et al., 2003). V rámci dotazníka sa samostatne vyhodnocuje globálna položka, ktorá hodnotí celkovú spokojnosť so životom. Sociálne a demografické údaje zahŕňali vek, roky praxe, vzdelanie a frekvencia úvah o odchode sestier za

posledných 6 mesiacov. Frekvenciu úvah odchodu zo súčasného pracoviska, z profesie sestry, ako aj frekvenciu úvah odísť pracovať do zahraničia sme zisťovali na päťstupňovej škále od 0 ('nikdy') do 4 ('veľmi často').

Na štatistické spracovanie dát bol použitý štatistický software pre sociálne vedy – SPSS verzia 15. Z jednoduchých opisných štatistických metód boli použité: absolútna početnosť priemer, smerodajná odchýlka (SD). Rozdiely v subjektívnej pohode z hľadiska vybraných premenných sme zisťovali jednorozmernou analýzou rozptylu (ANOVA). Na zistenie závislosti medzi premennými sme použili Pearsonov korelačný koeficient. Výsledky boli spracované na hladine štatistickej významnosti $\alpha \leq 0,05$.

Výsledky

Afektívny komponent SWB – prežívanie pozitívnych a negatívnych emócií

Výsledky štatistickej analýzy (deskriptívna štatistika a ANOVA) sú prezentované v nasledujúcej tabuľke (tab. 1). Štatisticky významné rozdiely pri porovnávaní afektívnej zložky SWB medzi slovenskými a českými sestrami boli preukázané vo frekvencii prežívania pozitívnych i negatívnych emócií. České sestry častejšie prežívali pozitívne a menej často negatívne emócie v porovnaní so slovenskými sestrami (tab.1).

Tab. 1 Afektívny komponent SWB v českej vzorke (n = 499) a slovenskej vzorke sestier (n = 547)

	Česká vzorka		Slovenská vzorka		F	p
	Priemer	SD	Priemer	SD		
Pozitívne emócie	3,50	0,92	3,34	0,91	7,83	0,005
Negatívne emócie	2,28	0,65	2,60	0,56	72,57	0,000

SD – smerodajná odchýlka

Kognitívny komponent SWB – spokojnosť so životom

Subjektívna pohoda sestier bola na úrovni 60 – 70 % maxima stupnice, typického pre "nezápadné" krajiny (65,02 [SD ±15,80] české sestry; 63,80 [SD ±16,43] slovenské sestry), avšak pod úrovňou normálneho rozmedzia typického pre západné krajiny. Najvyššia spokojnosť bola v oboch vzorkách v oblasti ich osobných vzťahov. V tejto jednej oblasti boli hodnoty v rámci rozmedzia 70 – 80 % SM typického

pre západné krajiny (73,7 [SD ±21,4] české sestry; 70,2 [SD ±23,6] slovenské sestry). Najnižšie skóre dosahovali rovnako slovenské a české sestry v oblasti istoty v budúcnosti. Rozdiely v celkovom PWI skóre, ako celkovej spokojnosti so životom neboli medzi týmito dvomi časťami vzorky preukázané. Signifikantné rozdiely medzi českými a slovenskými sestrami boli zistené len v troch položkách PWI (tab. 2) – životná úroveň; zdravie a vzťahy.

SWB a jej vzťah ku úvahám o odchode, veku a dĺžke klinickej praxe

V našej práci sa preukázal záporný vzťah medzi vekom, dĺžkou klinickej a úvahami sestier o odchode. S narastajúcimi rokmi klinickej praxe uvažujú české i slovenské sestry menej často o odchode z pracoviska a do zahraničia. SWB českých i slovenských sestier sa negatívne spájala rokmi praxe, tzn., že s dĺžkou praxe klesá ich SWB. Zaujímavé je, že štatisticky významný záporný vzťah sme zistili len medzi dĺžkou klinickej praxe a SWB, pričom medzi vekom a SWB boli korelácie štatisticky nevýznamné. U slovenských sestier sa

preukázali silnejšie vzťahy medzi jednotlivými komponentmi SWB a ich uvažovaním o odchode. U českých sestier sme potvrdili záporný vzťah len medzi životnou spokojnosťou a ich uvažovaním o odchode z profesie sestry. Taktiež častejšie prežívanie negatívnych emócií sa spája s častejšou frekvenciou ich úvah o odchode z pracoviska (tab. 3). Zistili sme stredne silné až silné pozitívne korelácie medzi jednotlivými úvahami o odchode sestier (tab. 3). Častejšie uvažovanie sestier o odchode z pracoviska sa tak spája s ich častejším uvažovaním o odchode z profesie sestry vôbec alebo s úvahami ísť pracovať do zahraničia. Uvedené zistenia môžu súvisieť aj s frekvenciou jednotlivých úvah¹.

Tab. 2 Distribúcia odpovedí v PWI v českej vzorke (n = 499) a slovenskej vzorke sestier (n = 544)

	Česká vzorka		Slovenská vzorka		F	p
	Priemer	SD	Priemer	SD		
Životná úroveň	64,63	23,54	58,14	23,48	18,54	0,000
Zdravie	69,50	21,26	63,24	23,01	20,73	0,000
Dosahovanie cieľov	67,86	19,42	65,94	19,06	2,58	0,11
Vzťahy	73,75	21,44	70,64	23,56	4,92	0,02
Bezpečnosť	66,61	21,47	66,43	22,26	0,01	0,89
Život v komunite	63,71	23,94	66,47	22,97	3,61	0,06
Istota v budúcnosti	48,44	26,50	50,66	24,10	2,01	0,15
Duchovný život	66,58	23,62	68,88	22,43	3,19	0,07
Život ako celok	69,42	20,47	67,10	20,59	3,33	0,07
PWI	65,02	15,80	63,80	16,43	1,49	0,22

SD – smerodajná odchýlka; PWI – Personal Well-being Index

Tab. 3 Korelácie medzi premennými vo vzorke slovenských (nad diagonálou) a českých sestier (pod diagonálou)

	Vek	Dĺžka klinickej praxe	Úvahy o odchode z pracoviska	Úvahy o odchode z profesie	Úvahy o odchode do zahraničia	Pozitívne emócie	Negatívne emócie	PWI
Vek		0,96**	-0,05	-0,02	-0,15**	-0,07	-0,06	-0,08
Dĺžka klinickej praxe	0,91**		-0,09*	-0,08	-0,23**	-0,06	-0,06	-0,11*
Úvahy o odchode z pracoviska	-0,09*	-0,09*		0,60**	0,41**	-0,16**	0,19**	-0,11*
Úvahy o odchode z profesie	-0,09*	-0,08	0,43**		0,31**	-0,11*	0,18**	-0,16**
Úvahy o odchode do zahraničia	-0,22**	-0,23**	0,26**	0,36**		0,01	0,10*	-0,09*
Pozitívne emócie	-0,06	-0,06	0,02	-0,00	0,03		-0,36**	0,43**
Negatívne emócie	-0,06	-0,06	0,10*	-0,08	0,00	-0,38**		0,33**
PWI	-0,08	-0,11*	-0,08	-0,13**	-0,03	0,36**	-0,21**	

* p < 0,05; ** p < 0,01; PWI – Personal Well-being Index

Diskusia

Istota v budúcnosti tvorila oblasť s najnižšou spokojnosťou ako slovenských, tak i českých sestier. Uvedené výsledky poukazujú na stupňujúcu sa pracovnú neistotu sestier v súčasných sociálno-ekonomických podmienkach a transformácii

zdravotníctva v oboch krajinách. Istota pracovného miesta patrí u českých sestier medzi faktory s najvyššou pracovnou hodnotou (Vévoda et al., 2010). V longitudinálnej európskej štúdii, *The Nurses' Early Exit Study* (známej ako NEXT-Study², Hasselhorn et al., 2003a; b), patrili sestry zo SR do skupiny (spoločne so sestrami z Poľska) s najvyššou úrovňou kvantitatívnej a kvalitatívnej pracovnej neistoty. Až 80 % slovenských sestier uvádzalo obavy zo straty zamestnania a nájdenia si nového pracovného miesta (kvantitatívna pracovná neistota)³. Rovnako vykazovali signifikantne vyššiu mieru obáv z potenciálnej straty kvality súčasného zamestnania – napríklad z preradenia na iné pracovisko, získania nevyhovujúceho pracovnému harmonogramu (kvalitatívna pracovná neistota). V uvedenej štúdii NEXT (Hasselhorn et al., 2003 a; b) dosahovali slovenské sestry najvyššiu mieru pracovnej "zaviazanosti", poukazujúcu na neschopnosť sestier sa odpútať od pracovných povinností, záväzkov. Zároveň však preukazovali vyššiu mieru vyhorenia, neistotu zo straty zamestnania, horšiu percepciu (fyzického a duševného) zdravia, horšie pracovné podmienky a nižšiu úroveň pracovnej spokojnosti a uznania (Hasselhorn et al., 2003 a; b). Paradoxne však menej často uvažovali o odchode z profesie ako sestry z iných európskych krajín. Uvedený výskum môže byť jedno z alternatívnych vysvetlení, prečo sa u slovenských sestier úvahy o odchode zo zamestnania silnejšie spájajú s afektívnou a kognitívnou zložkou SWB. Zvyšujúca sa miera pracovnej neistoty sestier sa spája s ich častejším uvažovaním o odchode z profesie (Laine et al., 2003, s. 74). Na druhej strane, sestry môžu byť konfrontované s obmedzenými možnosťami nájdenia si nových pracovných alternatív, hlavne v SR, kde sa nezamestnanosť pohybuje okolo 14%, čo je dvojnásobok v porovnaní s ČR, kde je to okolo 7%. Práve to by mohlo byť zdrojom negatívneho afektu a horšej životnej spokojnosti sestier. Na základe nášho výskumu môžeme zároveň predpokladať recipročný vzťah medzi afektívnym a kognitívnym komponentom SWB a frekvenciami úvah – tzn., že horšie SWB môže viesť ku častejšiemu uvažovaniu o ich odchode a naopak, častejšie uvažovanie o odchode z práce, profesie alebo o práci v zahraničí

môže negatívne vplývať na životnú spokojnosť, resp. prežívanie pozitívnych a negatívnych emócií.

Zameranie sa na problematiku SWB sestier sa zintenzívňuje aj v súvislosti s charakteristickým fenoménom krajín "bývalého komunistického bloku" – a to odchodom sestier s vyšším počtom odpracovaných rokov do zahraničia (najčastejšie ako opatrovateľky do Rakúska alebo Nemecka, kde vykonávajú menej kvalifikovanú prácu, avšak za vyššiu mzdu ako pri vykonávaní profesie sestry vo svojich krajinách).

Záver

Výsledky štúdie reflektujú zvyšujúcu sa pracovnú neistotu sestier, ktorú zaznamenávame v oboch krajinách v posledných rokoch. Ďalší výskum by sa mal zameriavať na identifikáciu ďalších faktorov, predovšetkým z oblasti pracovných podmienok, ktoré môžu významne vplývať na subjektívnu pohodu sestier.

Etické aspekty a konflikt záujmu

Štúdia spĺňa základné etické princípy kladené na výskum na ľudskom subjekte. Autori si nie sú vedomí žiadneho konfliktu záujmov. Štúdia bola schválená Etickou komisiou Jesseniovej lekárskej fakulty v Martine a Etickou komisiou Lekárskej fakulty Ostravskej univerzity v Ostrave.

Bibliografické odkazy

- AIKEN, L. H. et al. Nurses' reports on hospital care in five countries. *Health Affairs*. 2001, 20(3), 43-53.
- CIMETE, G., GENCALP, N. S., KESKIN, G. Quality of Life and Job Satisfaction of Nurses. *Journal of Quality of Nursing Care*. 2003, 18(2), 151-158.
- CUMMINS, R. A. et al. Developing a National Index of Subjective Well-being: The Australian Unity Well-being Index. *Social Indicators Research*. 2003, 64(2), 159-190.
- DIENER, E. et al. The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*. 1985, 49(1), 71-75.
- DIENER, E., SUH, E. Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators. *Social Indicators Research*. 1997, 40(1-2), 189-216.
- DROZDOVÁ, R., KEBZA, V. Well-being and its selected psychosocial and behavioural variables in a sample of nurses. *Československá psychologie*. 2011, 55(4), 289-305.
- DŽUKA, J., DALBERT C. Vývoj a overenie validity Škály emocionálnej habituálnej subjektívnej pohody. *Československá psychologie*. 2002, 46, 234-250.
- ESTRYN-BEHAR, M. et al. Physical load among nursing personnel. [online]. 2003. [cit. 2011-6.12]. Dostupné z: <<http://www.next.uni-wuppertal.de/EN/index.php?book-publication>>.

- GERSHON, R. R. et al. Organizational climate and nurse health outcomes in the United States: A systematic review. *Industrial Health*. 2007, 45(5), 622-636.
- GURKOVÁ, E. et al. Job satisfaction and leaving intentions of Slovak and Czech nurses. *International Nursing Review*. 2013, 60(1), 112-121.
- HASSELHORN, H. M. et al. Contribution of job strain to nurses' consideration of leaving the profession-results from the longitudinal European nurses' early exit study. *Scandinavian Journal of Work Environment and Health Supplements*. 2008, suppl. (6) 75-82.
- HASSELHORN, H. M., TACKENBERG, P., MUELLER, B. Working Conditions and Intent to Leave the Profession among Nursing Staff in Europe. Working Life Research Report 7, National Institute for Working Life, Stockholm. [online]. 2003. [citované 2011-6.12]. Dostupné z: <http://nile.lub.lu.se/arbarch/salsa/2003/wlr2003_07.pdf>.
- HASSELHORN, H. M., WIDERSZAL-BAZYL, M., RADKIEWICZ, P., the NEXT-Study Group. Effort, reward – and effort-reward-imbalance in the nursing profession in Europe. [online]. 2003. [cit. 2011-6.12]. Dostupné z: <<http://www.next.uni-wuppertal.de/EN/index.php?book-publication>>.
- CHIU, M-CH. et al. Evaluating work ability and quality of life for clinical nurses in Taiwan. *Nursing Outlook*. 2007, 55(6), 318-326.
- INTERNATIONAL WELLBEING GROUP. Personal Wellbeing Index–Adult (Manual 4th ed.) Melbourne: Australian Centre on Quality of Life, Deakin University. [online]. 2006. [cit. 2011-6.12]. Dostupné z: <<http://www.deakin.edu.au/research/acqol/instruments/wellbeing-index/pwi-adult-english.pdf>>.
- KAČMÁROVÁ, M. Pracovná spokojnosť učiteľov základných a špeciálnych základných škôl. [online]. 2011. [cit. 2011-6-12]. Dostupné z: <http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Vendel1/pdf_doc/13.pdf>.
- KAČMÁROVÁ, M., BARANIOVÁ, J. Overenie vzťahu vybraných faktorov k pracovnej spokojnosti učiteľov základných a špeciálnych základných škôl. In BÚGELOVÁ, T., KRAVČÁKOVÁ, G. (eds.). Zborník vedeckých prác z konferencie Hodnota duševnej práce pre organizáciu a spoločnosť. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2010. s. 139-154.
- KOHLER, M. Exploring the Relationships among Work-Related Stress, Quality of Life, Job Satisfaction, and Anticipated Turnover on Nursing Units with Clinical Nurse Leaders. 2010. PhD thesis. University of South Florida.
- LAINE, M. and the NEXT-Study Group. Job insecurity in the nursing profession in Europe. In HASSELHORN, H. M., TACKENBERG, P., MUELLER, B. (eds.). Working Conditions and Intent to Leave the Profession among Nursing Staff in Europe. [online]. 2003. [cit. 2011-6.12]. Dostupné z: <http://nile.lub.lu.se/arbarch/salsa/2003/wlr2003_07.pdf>.
- LEE, I. H. et al. Survey of the Subjective Quality of Life of Clinical Physical Therapists and Factors Affecting Their Work Satisfaction Factors. *Journal of Physical Therapy Science*. 2011, 23(3), 503-508.
- LEKA, S., HASSARD, J., YANIGA, A. Investigating the impact of psychosocial risks and occupational stress on psychiatric hospital nurses' mental well-being in Japan. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*. 2012, 19(2), 123–131.
- PILSJAR, T., VAN DER LIPPE, T., VAN DEN DULK, L. Health among hospital employees in Europe: a cross-national study of the impact of work stress and work control. *Social Science & Medicine*. 2011, 72(6), 899–906.
- VAN DER DOEUF, M., MBAZZI, M.B., VERHOEVEN, CH. Job conditions, job satisfaction, somatic complaints and burnout among East African nurses. *Journal of Clinical Nursing*. 2012, 21(11-12), 1763–1775.
- VAN DER SCHOOT, E., OGINSKA, H., ESTRYN-BEHAR, M., the Next Study Group. Burnout in the nursing profession in Europe. [online]. 2003. [cit. 2011-6.12]. Dostupné z: <<http://www.next.uni-wuppertal.de/EN/index.php?book-publication>>.
- VÉVODA, J. et al. Pracovní spokojenost všeobecných sester. *Profese on-line*. 2010, 3(3), 207-220.

Poznámky:

¹16,2 % sester zo Slovenskej a 13,5 % z Českej republiky uvádzalo, že v posledných mesiacoch uvažovalo o odchode z profesie sestry. Alarmujúcim zistením je, že až 24,6 % zo Slovenskej a 21,5 % z Českej republiky uvažovalo o odchode zo súčasného pracoviska. Až 20,5 % sester zo Slovenskej a len 7,8 % z Českej republiky uvažovalo o možnosti odísť pracovať do zahraničia.

²The European NEXT-Study bola realizovaná na vzorke 56 000 sester z desiatich európskych krajín. Cieľom štúdie bolo identifikovať faktory, ktoré môžu mať rozhodujúci vplyv na rozhodnutie sester odísť z profesie, resp. aktuálneho pracoviska.

³V porovnaní s výsledkami z iných krajín sú to alarmujúce výsledky. Obavy z nezamestnanosti uvádzali sestry z iných krajín cca 2 – 8 %. ČR nebola zaradená do uvedenej štúdie. Z uvedeného dôvodu nemôžeme porovnať tieto výsledky medzi sestrami z ČR a SR.